

## Koulujen erilaiset käytännöt maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulupolulla - KIEPPI-toimenpideohjelman loppuraportti

### 4.2 Oppilaiden moninaisuus vaikuttaa valmistavan opetuksen järjestelyihin

#### Keskeisiä tuloksia

- Valmistavan opetuksen toteutustavat vaihtelevat. Sitä voidaan toteuttaa ryhmämuotoisena opetuksena tai integroituna perusopetukseen. Toteuttamistapaan vaikuttavat esimerkiksi moninaiset oppilaat ja heidän yksilölliset tarpeensa sekä kunnan kelpoisuusvaatimukset opettajalle.
- Oppilaiden erilaiset lähtökohdat ja oppimisen edellytykset haastavat valmistavan opetuksen opettajan työtä ja korostavat yksilöllisen tuen ja opetuksen eriyttämisen merkitystä.
- Valmistavan opetuksen kesto on osalle oppilaista liian lyhyt. Erityisesti kirjoittamisessa kielitaidon taso jää monella kehittyvän alkeiskielitaidon alimmalle tasolle. Haasteeseen on vastattu syksyllä 2026 voimaan tulleella valmistavan opetuksen lisäopetuksella.

Perusopetuksen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle valmiudet esi- tai perusopetuksessa opiskeluun sekä saavuttaa kehittyvä peruskielitaito. Opetuksessa opitaan opetuskielen perusteet, eri oppiaineiden kielten alkeita sekä opiskelutaitoja. Valmistavaa opetusta voidaan järjestää ryhmämuotoisesti perusopetukseen integroituna tai inklusiivisesti perusopetuksen ryhmissä.<sup>17</sup>

Valmistavassa opetuksessa opiskeli yhteensä 6 831 oppilasta syyskuussa 2025<sup>18</sup>. Sitä järjestetään yleisimmin suomenkielisissä kouluissa. Maisterintutkinnon suorittaneet, yleiset opettajakelpoisuuden kriteerit täyttävät opettajat, kuten luokanopettajat, aineenopettajat tai erityisopettajat, voivat toimia valmistavan opetuksen opettajina. Tehtäväkohtaiset kelpoisuusvaatimukset vaihtelevat kunnittain, sillä puolet opetuksen järjestäjistä on määritellyt omat kelpoisuusvaatimukset.<sup>2</sup> Edellytyksistä huolimatta osalla opetuksen järjestäjistä kelpoisuus toteutuu vain osittain tai ei lainkaan<sup>3</sup>. Osalla opetuksen järjestäjillä on vaikeuksia valmistavan opetuksen opettajan rekrytoinnissa, koska avoinna oleviin tehtäviin ei ole kelpoisia hakijoita<sup>2</sup>. Tätä helpottamaan toimenpideohjelman ohjausryhmä suosittelee määriteltäväksi vastasaapuneille oppilaille subjektiivista oikeutta valmistavaan opetukseen, jonka yhteydessä tarkasteltaisiin myös valmistavaa opetusta antavan opettajan kelpoisuutta. Samalla suositellaan myös yliopistojen rahoitusta koskevan lainsäädännön muuttamista siten, että myös yliopistojen harjoittelukoulut voivat tarjota valmistavaa opetusta. (Ks. liite 2.)

Valmistavaa opetusta toteutetaan pääsääntöisesti joko kunnan yhteisten tai koulun vakiintuneiden toimintamallien mukaan. Toimiva prosessi edellyttää selkeää vastuunjakoa ja koordinaatiota, henkilöstön

sitoutumista ja yhteistyötä, toimivia integraatiokäytänteitä, kattavaa oppimisen tukea, perheiden sitouttamista koulun toimintaan sekä riittävää rahoitusta. Sitä toteutetaan melkein yhtä yleisesti niin ryhmämuotoisena kuin inklusiivisena. Opetustavan valinta perustuu usein oppilaan tarpeisiin.<sup>2</sup> Inklusiivisesti järjestetyn valmistavan opetuksen taustalla ovat usein oppilaiden pieni määrä ja opetustavan positiiviset vaikutukset, kuten yhteisöllisyyden kehittyminen. Ryhmämuotoisen valmistavan opetuksen ryhmät muodostetaan pääsääntöisesti ikäryhmittäin, mutta myös oppilaan kielitaidon tai vuosiluokan perusteella.<sup>3</sup> Mitä vanhempia oppilaat ovat, sitä todennäköisemmin opetus järjestetään ryhmämuotoisena<sup>2</sup>.

Ryhmäkoon mediaani on pääsääntöisesti suosituksen mukainen eli seitsemän oppilasta, mutta joka kolmannessa ryhmässä on yli yksitoista oppilasta<sup>2,3</sup>. Ryhmäkoko vaihtelee enemmän 7.–9. vuosiluokkien opetuksessa, yhden ja 20:n oppilaan välillä<sup>3</sup>. Opetushallitus suosittelee, että valmistavan opetuksen ryhmäkoko ei ylitä 8–10 oppilasta<sup>19</sup>. Valmistavan opetuksen opettajista moni kokee, että enimmäisryhmäkoon määrittelemineen olisi tarpeen valmistavan opetuksen laadun parantamiseksi<sup>2</sup>. KIEPPI-toimenpideohjelman ohjausryhmä on nostanut kehittämiskohteeksi, että ryhmäkooksi säädetäisiin enintään kymmenen oppilasta (ks. liite 2).

Valmistavan opetuksen opettajan työ vaatii jatkuvaa opetuksen eriyttämistä. Opetuksessa aloittavien oppilaiden taustat ovat moninaisia ja he osaavat useita eri kieliä. Uuden kotimaan lisäksi uutta ovat koulu, kaverit ja kieli, jota valtaosa koulun oppilaista ja opettajista käyttää. Oppilaiden koulunkäyntihistoriat vaihtelevat erittäin paljon: osa on käynyt koulua jo vuosia ennen Suomeen tuloa, osa aloittaa koulun ja kohtaa opettajan ensimmäistä kertaa elämässään.<sup>8</sup> Oppilaiden ensikielet voivat erota koulun opetuskielestä kirjaimistoltaan ja kirjoitussuunnaltaan, jolloin ensimmäisenä harjoitellaan lukemaan ja kirjoittamaan latinalaisilla aakkosilla vasemmalta oikealle<sup>7</sup>. Opettajien mahdollisuudet huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet kielen kehityksessä vaihtelevat<sup>3</sup>.

Mitä useamman vuoden oppilas on käynyt koulua ennen Suomeen saapumistaan, sitä paremmat luetun ja kuullun ymmärtämisen sekä kirjoittamisen taidot hänellä on yleensä. Opettajan arvio oppilaan hyvistä kouluvalmiuksista ennustaa myös hyvää osaamista. Erinomaiset valmiudet omaavat oppilaat ovat jo valmistavan opetuksen alussa taitotasolla, jota heikoilla valmiuksilla aloittavat oppilaat eivät saavuta edes vuoden loppuun mennessä. Luetun ymmärtämisessä oppilaat kehittyvät keskimäärin yhtä paljon. Oppilailla, joilla on heikot koulunkäyntivalmiudet, luetun ja kuullun ymmärtämisen taidot kasvavat alkuvaiheesta keskivaiheeseen, mutta sen jälkeen taitojen kehittyminen pysähtyy.<sup>7</sup>

Valmistavan opetuksen opettajat usein asettavat opetuksessa puhumisen ja lukemisen tekstien tuottamisen edelle<sup>2</sup>. Moni oppilas jää kirjoittamisessa valmistavan opetuksen päättyessä kehittyvän alkeiskielitaidon alimmalle taitotasolle. Silloin ei voida edellyttää esimerkiksi monimutkaisten tekstien tuottamista. Kouluvalmiuksiltaan heikoiksi arvioidut oppilaat kehittyvät kirjoittamisen taidoissa hyvin vähän eivätkä saavuta valmistavan opetuksen aikana edes muiden oppilaiden alkuvaiheen taitotasoa. Keskimäärin vain ne oppilaat, joiden kouluvalmiudet arvioidaan hyviksi tai erinomaisiksi, siirtyvät valmistavan opetuksen aikana kirjoittamisessa kielitaidon seuraavalle tasolle.<sup>7</sup>

Osalle oppilaista valmistavan opetuksen kesto on liian lyhyt. Esimerkiksi osa yläkouluikäisinä Suomeen saapuneista oppilaista tarvitsee pidemmän ajan, jotta he voivat saavuttaa tarvittavan kielitaidon perusopetukseen tai jatko-opintoihin siirtymistä varten.<sup>2,3,6</sup> Jos opetuskielen taito ei ehdi vahvistua perusopetuksen aikana riittävästi, seurauksena voi olla alisuoriutuminen opinnoissa, mikä puolestaan heijastuu oppilaan jatkopolkuun<sup>3</sup>. Yläkouluikäisillä oppilailla on paljon opittavaa lyhyessä ajassa ja erityisesti silloin, jos heidän luku- ja kirjoitustaitonsa ovat vielä kehittymässä<sup>2</sup>. Tähän tarpeeseen vastattiin 1.8.2026 voimaan tulleella enintään vuoden mittaisella valmistavan opetuksen lisäopetuksella<sup>13</sup>.

Valmistavaa opetusta kehittäisi opetuksen järjestäjien, rehtoreiden ja opettajien mielestä eniten opetuksen järjestäminen pääsääntöisesti ryhmämuotoisesti ja ikäryhmittäin. Opettaja- ja ohjaajaresurssia ja valmistavan opetuksen alkuvaiheen intensiivistä tukea tarvitaan lisää, jotta oppilaille voidaan antaa paremmin yksilöllistä

tukea. Kehittämistarvetta on myös koulujen integrointikäytänteissä.<sup>2</sup> Opetuksen järjestäjien mukaan haasteena ovat lisäksi valmistavan opetuksen epätasainen saatavuus, sen puuttuminen kokonaan sekä sen laadukas toteutus, kun oppilaita on vähän<sup>3</sup>.

Toimenpideohjelman ohjausryhmä nostaa lisäksi esille valmistavaan opetukseen kehittämiskohteita lainsäädännöstä ja opetussuunnitelman perusteista. Perusopetuslaissa suositellaan selkeytettäväksi sitä, mitkä kaikki määräykset koskevat perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita. Samoin valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita uudistettaessa suositellaan kytkettäväksi valmistavan opetuksen tavoitteet selkeämmin suhteessa perusopetuksen vuosiluokkakokonaisuuksien tavoitteisiin. (Ks. liite 2.)